

# Elżbieta Plewa

---

"Filmübersetzung", Anne Pannier,  
Kathlen Brons, Annika Wisnewski,  
Marleen Weibach, Frankfurt am  
Main 2012 : [recenzja]

---

Lingwistyka Stosowana / Applied Linguistics / Angewandte Linguistik nr 6,  
217-219

---

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach  
dozwolonego użytku.

**Anne PANNIER, Kathlen BRONS, Annika WISNEWSKI, Marleen WEIBBACH, *Filmübersetzung* (= Leipziger Studien zur angewandten Linguistik und Translatologie, Bd. 11, hrsg. von Peter A. Schmitt), Peter Lang, Frankfurt am Main, 2012, 409 s.**

Omawiana publikacja to praca zbiorowa składająca się z prac magisterskich poświęconych przekładowi audiowizualnemu, które powstały na Uniwersytecie Lipskim w Niemczech pod kierunkiem profesor H. E. Jüngst.

Część pierwsza autorstwa A. Panier zatytułowana „Übersetzungsschwierigkeiten und –Probleme bei der Untertitelung der Textsorte Dokumentarfilm” (Trudności i zagadnienia translacyjne tłumaczenia napisowego filmu dokumentalnego jako gatunku tekstu) dotyczy tłumaczenia napisowego. Tłumaczenie napisowe w Niemczech jest mało popularną metodą tłumaczenia tekstów w filmie, a jeszcze rzadsze jest tłumaczenie napisowe w filmie dokumentalnym. Można powiedzieć, że takie tłumaczenie występuje w Niemczech (tak samo jak w Polsce) prawie wyłącznie na festiwalach filmowych. Dlatego, w stosunku do dubbingu, tłumaczenie napisowe stało się dużo później obiektem badań translatoryki niemieckiej. Natomiast do tej pory żadna monografia niemieckojęzyczna (ani polskojęzyczna) nie poruszała tematyki tłumaczenia napisowego w filmie dokumentalnym. Anne Panier wykorzystała ten deficyt badawczy i trafnie podjęła temat tłumaczenia napisowego w filmie dokumentalnym. Autorka odnosi się do bardzo licznych publikacji dotyczących omawianego przez nią zagadnienia, co pokazuje, że zapoznała się z najnowszym stanem badań nad translacją napisową oraz nad filmem dokumentalnym nie tylko w Niemczech, ale i na świecie. W części pierwszej Autorka porusza tradycyjny już zakres zagadnień omawianych w pracach o tłumaczeniu audiowizualnym, takich jak tekst audiowizualny czy perspektywa semiotyczna w tłumaczeniu audiowizualnym. W części drugiej przedstawia wyniki własnych badań.

Pewnym niedociągnięciem publikacji jest nie od końca przemyślane stosowanie terminologii. Wprowadzane przez Autorkę nazwy dla określonej nimi rzeczywistości funkcjonują tylko w ramach poszczególnych rozdziałów, a następnie stają się jakby nieprzydatne w dalszych rozważaniach lub zamieniane następnymi terminami stosowanymi przez innych autorów. Przykładowo na samym początku swojego wywodu A. Panier pisze, że tłumacz napisowy ma do czynienia ze specjalnym rodzajem tekstu i określa go mianem „tekstu audiowizualnego”. Nazwa ta, jak się później okazuje, odnosi się po prostu do filmu. Autorka nie używa bowiem określenia „tekst audiowizualny” w dalszych rozważaniach, lecz omawia filmy dokumentalne, a nie „audiowizualne teksty dokumentalne”. Można się tylko domyślać, że pisanie o filmie jako „tekście audiowizualnym” przeszkodziłoby jej

w dalszych rozważaniach. Na przykład wyróżniając rodzaje tekstów w filmie dokumentalnym, musiałaby wyróżniać „rodzaje tekstów w audiowizualnym tekście dokumentalnym”. Zatem dla bezpieczeństwa Autorka posługuje się nazwą film. Ten przykład powinien skłaniać do refleksji nad tym, czy rzeczywiście można film nazywać „tekstem audiowizualnym”. Należy dodać, że rozumienie filmu jako „tekstu audiowizualnego” jest obecnie powszechne w translatoryce niemieckiej (ale też polskiej), co moim zdaniem jest podejściem błędnym.

Części druga i trzecia książki poświęcone są dubbingowi. Tłumaczeniu dubbingowemu poświęcono już na gruncie translatoryki niemieckiej już kilkanaście publikacji książkowych. Wynika to zapewne z faktu, że w Niemczech dubbing jest powszechną formą opracowań filmów obcojęzycznych. Dlatego też zagadnienie tłumaczenia dubbingowego jako pierwsze stało się przedmiotem refleksji translatorycznej. Część druga książki pt. „Dialekt als Synchronisationsproblem” (Dialekt jako zagadnienie translacji dubbingowej) autorstwa Kathlen Brons dotyczy dubbingowania filmów, w których postaci posługują się dialektem. Autorka omawia dialekt jako zagadnienie dubbingu na przykładzie francuskiego filmu fabularnego „Bienvenue chez les Ch’tis”. Według K. Brons, tłumacz tekstów w tym filmie zastosował bardzo udane rozwiązania translatorskie w stosunku do dubbingowania tekstów dialektalnych. Dlatego też Autorka przytacza te przykłady i na ich podstawie omawia możliwości dubbingowania dialektu.

Na samym początku swojego wywodu K. Brons definiuje, z jakim rodzajem tekstu ma do czynienia tłumacz audiowizualny. Odwołując się do K. Reiß, K. Brons kwalifikuje teksty występujące w filmie jako teksty multimedialne. Warto odnotować, że wbrew panującym w translatoryce niemieckiej trendom, odróżnia ona teksty w filmie od samego filmu. Tekstem multimedialnym określa teksty w filmie „Textvorlagen für Film” (s. 161), a nie sam film. Następnie przechodzi od omówienia istoty i zasad dubbingu. Czyni to głównie w oparciu o monografię Thomasa Herbsta. Dzięki przejrzystości konstrukcji pracy, jasnej koncepcji oraz koncentracji Autorki na głównym wątku, pracę K. Brons należy ocenić jako wyjątkowo przydatną dla badaczy zainteresowanych dubbingiem.

Z kolei w części trzeciej pt. „Synchronisation und Zensur in der BRD zwischen 1950 und 1960” (Dubbing i cenzura w RFN w latach 1950–1960) Annika Wisnewski omawia zagadnienie dubbingu jako metody translacji, idealnej do opracowań filmów cenzurowanych. Celem tej części książki jest ukazanie jak, kiedy, przez kogo i dla kogo filmy w RFN były cenzurowane. Badana dekada jest interesująca z dwóch powodów: to wówczas dubbing konstituuje się jako wiodąca forma opracowań filmów w RFN, a translacja tekstów filmowych podlega surowej cenzurze.

Temat cenzury w dubbingowanych filmach w Niemczech był jednym z pierwszych tematów omawianych przez translatoryków niemieckich już w latach 60. XX wieku. Do dnia dzisiejszego był poruszany wielokrotnie. Niemniej interesującym w tekście Anniki Wisnewski jest wybór filmów, jakie zostały poddane analizie:

„Casablanka” i „Notorious”. Mimo, że oba filmy są bardzo często analizowane z punktu widzenia ich oceniania w Niemczech (zob. R. Steinkopp 1987: 78, G.-M. Pruy 1997: 7), to jednak w żadnej z poprzednich publikacji filmy te nie zostały omówione tak starannie pod kątem zabiegów cenzorskich, jak czyni to w swojej pracy Annika Wisniewski. Praca ta bardzo dobrze pokazuje zakres cenzury oraz sposób jej dokonywania w tekście filmowym.

Część czwarta, autorstwa Marleeny Weißbach, nosi tytuł „Audiodeskription und Hörfilme” (Audiodeskrypcja i filmy z audiodeskrypcją). Autorka na początku tej części wprowadza czytelnika w temat tłumaczenia filmowego dla osób niewidomych. Wyjaśnia, że audiodeskrypcja i filmy z audiodeskrypcją w zasadzie są sporządzane dla każdego języka osobno. Ten fakt dotyczy nawet takich państw, jak Stany Zjednoczone i Wielka Brytania, w których sporządzane są osobne audiodeskrypcje. Jednakże istnieje możliwość przetłumaczenia już istniejącej audiodeskrypcji do danego filmu (ścieżki opisującej wyrażenia wizualne) na inny język, choć Autorka zaznacza, iż nie jest to praktyka częsta, mimo że ma wiele zalet (między innymi mniejszy nakład pracy). Przykładem tłumaczenia tekstu audiodeskrypcji na inny język M. Weißbach zajmuje się w swojej pracy. Przeprowadza ona analizę kontrastową audiodeskrypcji niemieckiej i angielskiej do filmu „Brokeback Mountain”.

Podsumowując, omawianą publikację można z czystym sumieniem polecić szerszemu gronu osób zainteresowanych audiodeskrypcją. Dzięki dobremu stylowi referencyjnemu w rozdziałach poświęconych zagadnieniom ogólnym oraz starannie przetłumaczonym cytatom pracę czyta się wyjątkowo płynnie i z dużą przyjemnością. Stanowi to bezdyskusyjnie walor tej pracy.

## BIBLIOGRAFIA

- PRUYS, M. G. (1997), *Die Rhetorik der Filmsynchronisation*. Tübingen.  
STEINKOPP, R. (1987), *Synchronisation in Hamburg*. Baden-Baden/ Hamburg.

Elżbieta PLEWA  
Uniwersytet Warszawski